

Wessel te Gussinklo. *Heimwee naar de DDR en andere vrolijke vertellingen*. Meulenhoff

Sinds Reve's *Tien vrolijke verhalen* heeft het woord 'vrolijk' in de Nederlandse letteren een ironische bijklank gekregen. Monter en uitgelaten, op een ondubbelzinnige manier, zijn ze dan ook niet, de vier verhalen die Wessel te Gussinklo heeft gebundeld in *Heimwee naar de DDR en andere vrolijke vertellingen*. De zwarte humor van Reve ontbreekt, het gaat bij hem eerder om tamelijk treurige geschiedenissen, die hoogstens achteraf - door de manier waarop ze worden verteld - de lachlust kunnen wekken.

Een rampzalig verlopen zeiltochtje van Veere naar Zierikzee, een bezoek aan het Boekenbal van 1977 waarop de verteller en een vage kroegmaat wegens diefstal van damestasjes worden ingerekend door de politie, een confrontatie met jeugdig straattuig die net niet in 'zinloos' geweld eindigt - het is geen groot leed dat in deze drie zeer korte verhalen wordt opgerakeld, al lijkt de machteloze woede in het laatste verhaal nog altijd niet bekoeld.

Hun aantrekkelijkheid ontleen ze vooral aan de gedreven, zelfs maniakaal aandoende verteltrant, die een overvol gemoed verraadt. In lange zinnen, met of zonder werkwoord, vol bijzinnen en toevoegsels tussen haakjes (soms wel twee of drie achter elkaar) of gedachtestreepjes, stort het zich uit op het papier, waardoor de op zichzelf vrij magere anekdotes een ongewone geladenheid krijgen. Hier is een romanticus aan het woord, die voor zichzelf een passende literaire vorm heeft gevonden en die zich daarom, zonder zijn emotionele inzet te verloochenen, ook ironie kan veroorloven.

De grootste ironie is te vinden in het titelverhaal, het pièce de résistance van de bundel dat de drie voorafgaande verhalen in lengte ruimschoots overtreft. Te Gussinklo beschrijft een vakantiereisje in de jaren tachtig, samen met zijn 'gezellin J.', naar de DDR, die gaandeweg wordt omgetoverd in een teruggevonden paradijs.

Fascinatie en hilariteit vieren aanvankelijk de boventoon tijdens het verblijf op het eiland Rügen in de Oostzee, waar een van de overgrootvaders van de verteller is geboren. Maar al gauw voegt zich daarbij een zeer particuliere nostalgie. In de verwaarloosde vakantievilla's, de drukkende stilte op het strand, de lege straten herkent Te Gussinklo niet zonder vertedering 'het landschap van mijn ziel; het landschap van de jaren vijftig'. Vol heimwee naar een wereld waarin niets gebeurt, schrijft hij: 'Altijd was het hier de zondag van toen'.

Paradijzen zijn er om uit verdreven te worden, en als een toeristische Adam en Eva ontkomen ook de verteller en zijn 'gezellin' daar niet aan. Na een impulsieve tirade tegenover een onpeilbaar Oostduits echtpaar ('Heinz' en 'Ingrid'), dat zijn kritiek op het regime wellicht aan de politie heeft gemeld, volgt onherroepelijk de uitzetting. Gelukkig heeft het verblijf lang genoeg geduurd om een reeks observaties mee naar huis te nemen, die bij de lezer ook tot de nodige niet-ironische vrolijkheid aanleiding kunnen geven.

Kleine doorkijkjes zijn het geworden, die concreet en precies iets doen herleven van de onwerkelijke vreemdheid van het verdwenen leven achter de Muur, zoals deze uit één zin bestaande alinea over het bedienend personeel in de eetzaal van

het hotel:

‘Het was fascinerend en hilarisch, die wat dikkige mevrouwen - dreigend, sissend, blikken werpend als een soort hotel-Napoleons - rond te zien lopen: zeer haastig en geagiteerd, zeer bedrijvig - want geen alibi mocht er zijn voor een gast ze aan te spreken - terwijl ze toch vrijwel niets uitvoerden en even later in nissen, of in de net zichtbare keuken, werkeloos bij elkaar zaten: niet te benaderen, niet in beweging te krijgen - een bolwerk van norse, vijandige afweer’.

Vergeleken met zijn grote roman *De opdracht* (1995), dat meesterwerk van gestileerde radeloosheid, zijn deze verhalen duidelijk mindere waar. Maar binnen hun beperking mogen ze er wezen. Want ook op de korte baan toont Te Gussinklo zich een eigenzinnig verteller, die dankzij de kracht en de spanning van zijn taal uitstekend in staat blijkt te zijn van weinig of niets iets memorabels te maken.

(*NRC Handelsblad*, 15-1-1999)